

ORTA ÇAĞ TARİHİ ALANINDA
GÜNCEL KONULAR VE
AKADEMİK DEĞERLENDİRMELER

Editör: Doç.Dr. Hatice ÖZKARA GÜLER

**Orta Çağ Tarihi Alanında Güncel Konular ve
Akademik Değerlendirmeler**

Editör

Doç.Dr. Hatice ÖZKARA GÜLER

yaz
yayınları

2026

**Orta Çağ Tarihi Alanında Güncel
Konular ve Akademik Değerlendirmeler**

Editör: Doç.Dr. Hatice ÖZKARA GÜLER

© YAZ Yayınları

Bu kitabın her türlü yayın hakkı Yaz Yayınları'na aittir, tüm hakları saklıdır. Kitabın tamamı ya da bir kısmı 5846 sayılı Kanun'un hükümlerine göre, kitabı yayınlayan firmanın önceden izni alınmaksızın elektronik, mekanik, fotokopi ya da herhangi bir kayıt sistemiyle çoğaltılamaz, yayınlanamaz, depolanamaz.

E_ISBN 978-625-5450-58-6

Ekim 2026 – Afyonkarahisar

Dizgi/Mizanpaj: YAZ Yayınları

Kapak Tasarım: YAZ Yayınları

YAZ Yayınları. Yayıncı Sertifika No: 73086

M.İhtisas OSB Mah. 4A Cad. No:3/3
İscehisar/AFYONKARAHİSAR

www.yazyayinlari.com

yazyayinlari@gmail.com

İÇİNDEKİLER

Fransa Hakimiyeti Altında Boucicaut’nun Cenova

Valiliği (1401–1409) 1

Sait Emre ÇİFTÇİ

Muineddin Süleyman Pervane’nin Vefatı ile Türkiye

Selçuklu Devleti’nin Merkezi Otoritesinin İnkirâzı 11

Umut BAYAR

"Bu kitapta yer alan bölümlerde kullanılan kaynakların, görüşlerin, bulguların, sonuçların, tablo, şekil, resim ve her türlü içeriğin sorumluluğu yazar veya yazarlarına ait olup ulusal ve uluslararası telif haklarına konu olabilecek mali ve hukuki sorumluluk da yazarlara aittir."

FRANSA HAKİMİYETİ ALTINDA BOUCICAUT’NUN CENOVA VALİLİĞİ (1401– 1409)

Sait Emre ÇİFTÇİ¹

1. GİRİŞ

II. Jean le Meingre (Boucicaut), XIV. yüzyılın sonları ve XV. yüzyılın başlarında Haçlıların Türklere karşı mücadelelerinde ön plana çıkmış önemli bir Fransız şövalyedir. Fransa Krallığı’nın mareşali (1391) olduktan sonra 1396’daki Niğbolu Haçlı Seferi’ne ve İstanbul Kuşatması’na katılmıştır. Bunun ardından Fransa kralı VI. Charles tarafından 1401-1409 yıllarında Cenova yöneticiliğine getirilmiştir. Bu çalışmada Boucicaut’nun 1401-1409 yıllarındaki Cenova yöneticiliği sırasındaki gelişmeler, 1403 yılındaki Doğu Akdeniz seferi, Venedik ve Pisa’yla ilişkileri ve 1409 yılında Fransa yönetiminin çöküşü gibi konular ele alınacaktır.

1366 civarında dünyaya gelen Boucicaut, genç yaşta Flandre seferlerine katılmış ve 1382’deki Roosebeke Muharebesi’nin arifesinde Bourbon Dükü tarafından şövalye ilan edilmiştir (Brough, 2011, s. 1; Housley, 2003, s. 28; Bozkuş, 2017, s. 156). Bunun ardından ilk olarak Prusya Tarikatı egemenliğinde, Litvanya’daki paganlara karşı seferlere katılmış, İngilizlere karşı savaşmış ve 1388 yılında Kutsal Topraklara giderek hac ziyaretinde bulunmuştur. 1390 yılında şövalyelik müsabakalarına katılan Boucicaut, Prusya’dan döndükten sonra 1391 yılında 25 yaşında iken Fransa kralı VI. Charles tarafından

¹ Dr. Öğr. Üyesi, Bitlis Eren Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, Tarih Bölümü, ORCID: 0000-0002-2685-1714.

mareşalliğe getirilmiştir (Brough, 2011, s. 1; Paviot, 2006, s. 81; Housley, 1996, s. 87; Plotard, 2017, s. 33). Macaristan Kralı Sigismund'un 1396 yılında Osmanlılara karşı kurduğu orduya katılan Boucicaut, Haçlı şövalyelerinin önde gelen isimlerinden biri olmuştur. Boucicaut biyografisi (Livre des faits du bon messire Jean Le Maingre, dit Boucicaut) Niğbolu yenilgisinin nedenlerini müttefiklerin davranışları ve Osmanlıların sayısal üstünlüğü olarak gösterse de modern araştırmalar Fransızların saldırıya öncülük etme ısrarının Haçlı ordusundaki koordinasyonu bozduğunu göstermektedir (Taylor ve Taylor, 2016, ss. 66-68; Daş, 2010, s. 671; Atiya, 1975, ss. 23-24; Setton, 1976, ss. 353). Boucicaut'nun daha sonra Sultan Bayezid tarafından gerçekleştirilen Konstantinopolis ablukasına karşı mücadele ettiği bilinmektedir. Ekim 1397'de Bizans İmparatoru II. Manuel'in Fransa Kralı VI. Charles'tan yardım istemesinden sonra Boucicaut 1399 yılında bölgeye gönderilmiştir (Daş, 2010, s. 673). Venedik, Ceneviz, Rodos ve Bizans kuvvetleriyle birlikte Osmanlılara karşı mücadele eden Boucicaut Gelibolu, İzmit Körfezi, Boğazlar ve Karadeniz girişindeki Osmanlı mevzilerini hedef almıştır (Daş, 2010, s. 673-674).

2. BOUCICAUT'NUN CENOVA'YA TAYİNİ

XIV. yüzyılın sonlarında Cenova iç siyasi mücadelelerin yaşandığı bir yerdi. Şehirdeki çatışmalara son vermek isteyen Cenevizliler, 1393 yılında Fransa Kralı VI. Charles'a müracaat etmişlerdi. Kralın kardeşi Orléans Dükü Louis'ye başlangıçta Cenova üzerindeki haklar devredilmişti. Daha sonra VI. Charles, kardeşinin haklarını satın almış ve Ligurya'nın Fransa'ya bağlanmasını sağlamıştır (Masson, 2012, s. 181). Cenova, Doge Antoniotto Adorno'nun girişimiyle 25 Ekim 1396'da VI. Charles'ın hâkimiyetini resmen kabul etmiştir. Bunun ardından, Adorno'nun yerine 30 Aralık 1396'da Waleran de Luxembourg

tain edilmiş, üçüncü vali Collart de Calleville ise 12 Ocak 1400’de şehirden kaçmak zorunda kalmıştır (Taylor, 2019, s. 30). Bunun üzerine Cenevizliler Battista Boccanegra’yı geçici olarak lider seçmişlerdir. Bir yıldan uzun süren istikrarsızlığın ardından Cenevizliler VI. Charles’tan Boucicaut’nun vali tayin edilmesini talep etmişlerdir Boucicaut, 23 Mart 1401’de Cenova valiliğine tayin edilmiş, 31 Ekim 1401’de de Cenova’ya girerek görevini fiilen devralmıştır (Taylor, 2019, s. 30). Göreve geldikten sonra Boucicaut sıkı ve etkin bir merkezi yönetim kurdu. Adalet sisteminin yönetimi için Fransa’dan bir podestà getirtti (De Negri, 1974, ss. 510–511). Onun tarafından gerçekleştirilen hukuki düzenlemeler Ceneviz hukukunun sistemli bir biçimde bir araya getirildiği ve daha sonra “Leggi Bucicaldo” veya “Liber Magnus” olarak anılan hukuk derlemesinin önünü açmıştır (De Negri, 1974, s. 511). Cenova limanını korumak amacıyla Darsena’yı güçlendirmiş ve şehrin başlıca savunma merkezi olan Castelletto’yu tahkim ettirmiştir (Masson, 2012, s. 181). Deniz gücünün yeniden yapılandırılması da bu savunma politikasının önemli bir parçasını oluşturmuştur. Boucicaut, Ceneviz donanmasındaki gemi üretiminin sistematik hale gelmesi için *Officium super gubernatione Darssine comunis Janue et armamentorum gallearum* adlı kurumu kurmuştur (Masson, 2012, ss. 181; Balard, 2003, s. 143). Boucicaut’nun katı tutumu, göreve başlamasından hemen sonra ortaya çıkmıştır. Cenova yönetimini devralan vali, 2 Kasım’da Battista Boccanegra ile Battista Luxardo’yu saraya çağırarak tutuklatmıştır. Gece gerçekleştirilen kısa bir yargılamanın ardından Boccanegra idam edilmiş, Luxardo ise çıkan halk hareketinden yararlanarak kurtulmuştur (Puncuh, 2006, ss. 21–22). Muhaliflerini belirlemek için muhbirlerinden yararlanan Boucicaut, hizip çatışmalarını engellemek amacıyla 19 Haziran 1402’de halktan silahlarını teslim etmelerini emretmiştir (Taylor, 2019, s. 30).

3. 1403 DOĞU AKDENİZ SEFERİ

Boucicaud'un Cenova'daki valiliği sırasında onun önceki askerî kariyerinden tamamen kopmadığı görülmektedir. Mareşal, çeşitli Hristiyan hükümdarlarla temas kurarak daha geniş bir askerî ittifak düşüncesini canlı tutmaya çalışmıştır (De Negri, 1974, s. 511). Bunun en önemli göstergesi 1403 yılında gerçekleştirilen Kıbrıs ve Suriye seferidir. Kıbrıs Kralı Janus de Lusignan'ın Famagusta'daki (Mağusa) Ceneviz hâkimiyetini tehdit etmesi üzerine Boucicaud 4 Nisan 1403'te Doğu Akdeniz'e hareket etmiştir (De Negri, 1974, s. 518). Epstein'a göre Boucicaud'un filosu dokuz kadirga, yedi gemi ve bir büyük kadirgadan oluşuyordu, bu durum aynı zamanda XV. yüzyıl başında Cenova'nın zayıflayan askerî kapasitesinin bir göstergesiydi (Epstein, 1996, s. 258). Kıbrıs kralının geri adım atması üzerine harekâtın asıl gerekçesi ortadan kalksa da Boucicaud filosunu geri döndürmedi (De Negri, 1974, ss. 518–519). Alaya'ya (Alanya-Kandellor) yönelik bir saldırıda bulunduktan sonra Suriye kıyılarına yöneldi ve Trablus ile Beyrut çevresinde saldırılar gerçekleştirdi. Sefer sırasında Boucicaud'un İskenderiye'ye yönelik bir teşebbüste bulunduğu dahi belirtilmektedir (Epstein, 1996, s. 259; Paviot, 2006, s. 81). Beyrut'taki Venedik ticaret merkezinin de yağmalanması, Cenova ile Venedik arasındaki ilişkilerin ciddi biçimde bozulmasına yol açmıştır (Puncuh, 2006, s. 24). Sefer bu nedenle Ceneviz çıkarlarını güçlendirmek yerine yeni sorunlar ortaya çıkardı. Venedik'in Modon yakınlarında Ceneviz filosuna müdahale ederek üç kadirgayı ele geçirmesi iki deniz gücü arasındaki gerilimi daha da artırdı (De Negri, 1974, s. 519; Bozkuş, 2017, s. 168). Boucicaud'un Cenova'ya dönmesinden sonra valinin savaşçı siyaseti bütünüyle benimsenmemiş, Ceneviz İhtiyarlar Konseyi Venedik'e karşı açık savaşa girilmesini reddetmiştir (Masson, 2012, s. 187). 30 Kasım'da başlayan görüşmeler sonucunda 22 Mart 1404'te bir antlaşma

imzalanmıştır. Antlaşmaya göre Famagusta ve Beyrut'ta ele geçirilen Venedik malları sahiplerine iade edilecek, Modon'da ele geçirilen Ceneviz gemileri ve esirleri Cenova'ya gönderilecek ve taraflar bundan sonra karşılıklı misilleme hareketlerine girişmeyecekti (Masson, 2012, ss. 184, 187).

4. DİNİ VE EKONOMİK GELİŞMELER

Boucicaud dönemindeki en önemli gelişmelerden birisi Antipapa XIII. Benedikt'e verdiği destek olmuştur. Benedikt de Cenova'nın desteğiyle İtalya'daki nüfuzunu genişletmeyi ve Roma'yı ele geçirmeyi amaçlamıştır. 16 Mayıs 1405'te Cenova'ya gelmiş ve burada görkemli bir törenle karşılanmıştır. Buna rağmen XIII. Benedikt ile rakibi XII. Gregorius'un uzlaşamaması sonucunda Boucicaud'nun Kilise bölünmesini sona erdirmeye yönelik programı da başarısız olmuştur (De Negri, 1974, ss. 512–513; Taylor, 2019, s. 36). Boucicaud'nun merkeziyetçi yönetim anlayışında ekonomik düzenlemeler de önemli bir yer tutmuştur. Casa di San Giorgio adıyla önem kazanacak mali yapının kuruluşu bu döneme dayandırılmakla birlikte Boucicaud dönemindeki değişiklikler daha eski Ceneviz mali uygulamalarının devamını oluşturmaktaydı (De Negri, 1974, s. 532). Boucicaud döneminde Cenevizlileri ilgilendiren bir diğer mesele de Pisa meselesiydi. Gian Galeazzo Visconti'nin Şubat 1399'da hâkimiyet altına aldığı Pisa, onun 3 Eylül 1402'de ölmesinden sonra gayrimeşru oğlu Gabriele Maria Visconti'ye geçmiştir (Taylor, 2019, s. 36). Gabriele Maria, Boucicaud'yla Fransız ve Ceneviz himayesini elde etmek amacıyla görüştükten sonra 15 Nisan 1404'te Fransa kralına bağlılık yemini etmiştir. Bunun karşılığında Pisa Fransız koruması altına alınmış, Boucicaud ise antlaşmanın güvencesi olarak Livorno'ya bir garnizon yerleştirmiştir (Taylor, 2019, s. 36). Buna rağmen Boucicaud 1405 yılında Floransa ile anlaşarak Pisa'nın 200.000

florin karşılığında Floransalılara devredilmesine aracılık etti. Bu miktarın 120.000 florinlik bölümü Boucicaut'ya, 80.000 florin ise Gabriele Maria'ya ayrılmıştır (De Negri, 1974, s. 527). Pisa'nın Floransa'ya geçmesi Cenova açısından önemli ekonomik sonuçlar doğurmuştur. Floransa böylece doğrudan denize açılma imkânı elde ederken Floransalı tüccarların Ligurya limanlarına olan bağımlılığı azalmıştır. Bu durum Cenova'nın ticari konumuna zarar veren bir gelişme olmuştur (De Negri, 1974, ss. 528–529).

5. 1409 AYAKLANMASI VE FRANSIZ YÖNETİMİNİN SONU

Boucicaut döneminin sonlarına doğru siyasî ve ekonomik anlaşmazlıklar giderek derinleşmiştir. Kıbrıs seferinden Milano'daki askerî girişimlere kadar uzanan dış siyasetin yol açtığı harcamalar mali durumu kötüleştirmiştir (De Negri, 1974, ss. 530-531). 1408 yılında Gabriele Maria Visconti, Boucicaut'nun dışarıdaki muhalifleriyle iş birliği yapmakla suçlanmış ve gece gerçekleştirilen kısa bir yargılamanın ardından idam edilmiştir. Böylece Boucicaut'nun 1401'de Boccanegra'nın idamıyla başlayan valiliği, 1408'de gerçekleştirilen benzer bir gece yargılaması ve idamla sona yaklaşmıştır (Puncuh, 2006, s. 25). Boucicaut, Mart 1409'da Milano'daki Visconti yönetimi ve bazı bölgesel güçlerle bir ittifak kurmuştur. 30 Temmuz'da Milano'daki gelişmelere müdahale etmek amacıyla Cenova'dan ayrılmıştır (Taylor, 2019, s. 42). Teodoro Paleologo di Monferrato ve Facino Cane ile bağlantı kuran Boucicaut karşıtları onları 1409 yılında Cenova üzerine yürümeye ikna ettiler. Şehir içerisinde başlayan ayaklanma sonucunda Fransız hâkimiyeti çöktü ve Boucicaut'nun valiliği sona erdi (De Negri, 1974, ss. 537–538). Cenova'daki ayaklanmanın ardından Savoy desteğini arayan Boucicaut, 4 Ekim 1409'da yeni bir ittifak antlaşması

imzalamıştır (Cognasso, 1914, s. 243). Buna rağmen Fransız hâkimiyetini yeniden kurma girişimi mali yetersizlik nedeniyle başarısız olmuş ve 1411 yılında Fransa'ya dönmüştür (Taylor, 2019, ss. 43–44). 1415 yılında Azincourt Muharebesi'nde İngilizler tarafından esir alınan Boucicaut, 1421 yılında İngiltere'de ölmüştür. Naaşı Fransa'ya getirilmiş ve Tours'daki Saint-Martin Kilisesi'ndeki şapele defnedilmiştir. Mezar kitabesinde kendisine “Konstantinopolis İmparatoru ve İmparatorluğunun Büyük Konstabl'ı” unvanı verilmiştir (Pandiani, 1930).

6. SONUÇ

Boucicaut'nun 1401-1409 yılları arasındaki Cenova valiliği, Niğbolu Savaşı ve Konstantinopolis Kuşatması'ndan sonra hayatındaki en önemli üçüncü aşama olmuştur. Fransa Kralı VI. Charles'ın otoritesini temsil etmek için vali olarak atanan Boucicaut'nun göreve geldikten sonra adalet ve savunma düzeninde gerçekleştirdiği müdahaleler belirli ölçüde istikrar sağlamışsa da bu düzen Fransız kraliyet otoritesine ve valinin şahsî gücüne dayanıyordu. Doğu Akdeniz'e yönelik askeri girişimleri ve 1403'teki sefer Boucicaut'nun valiliği sırasındaki en önemli gelişmelerden birisi olmuştur. Sefer, Kıbrıs Kralı Janus'un geri adım atmasıyla ilk gerekçesini kaybetmesine rağmen Boucicaut tarafından sürdürülmüştür. Suriye kıyılarına gerçekleştirilen saldırılar ve Venedikli tüccarların mallarının zarar görmesi sonucunda Cenova ile Venedik arasındaki ilişkiler bozulmuştur. Benzer bir uyuşmazlık dinî ve ekonomik politikalarda da görülmektedir. Boucicaut'nun Büyük Bölünme sırasında Antipapa XIII. Benedikt'i desteklemesi, Cenova'daki Roma yanlısı çevrelerin tepkisine neden olmuş ve Fransız yönetimine karşı mevcut muhalefeti genişletmiştir. Casa di San Giorgio'nun gelişimine zemin hazırlayan düzenlemeler,

valiliğinin kurumsal bakımdan en olumlu yanlarından biri olarak değerlendirilmiştir. Bununla birlikte bu gelişmeler XIII. ve XIV. yüzyıllarda şekillenen Ceneviz mali uygulamalarının devamı niteliğindedir. Pisa'nın Floransa'ya devredilmesinde oynadığı rol ise Cenova'nın ekonomik çıkarlarına olumsuz etki eden bir gelişme olmuştur. Floransa'nın denize doğrudan erişim kazanması sonucunda Ceneviz limanlarının bölgesel ticaretteki egemenliği zarar görmüştür. 1409 yılında Fransız hâkimiyetinin sona ermesi, Boucicaut'nun merkezîyetçi yönetim anlayışının Cenevizlilerin siyasi ve ekonomik yapısıyla tam olarak bağdaşmadığını göstermiştir.

KAYNAKÇA

- Atiya, A. (1975). The Crusade in the Fourteenth Century, *A History of the Crusades* içinde, (Ed. Kenneth M. Setton, Harry W. Hazard), Volume III, Madison: The University of Wisconsin Press, ss. 3-26
- Balard, M. (2003). Genoese Naval Forces in The Mediterranean During The Fifteenth And Sixteenth Centuries. J. B. Hattendorf & R. W. Unger (Eds.), *War at Sea in the Middle Ages and the Renaissance* içinde (NED-New edition, pp. 137–150). Boydell & Brewer.
- Bozkuş, M. A. (2017). *Ortaçağ'da Alâiyye (Alanya) ve Alâiyye Beyliği*. Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi, Ankara.
- Brough, G. (2011). Boucicaut, Jean II le Maingre (ca. 1366–1421). *The Encyclopedia of War* içinde, G. Martel (Ed.). <https://doi.org/10.1002/9781444338232.wbeow076>
- Cognasso, F. (1914). Sul soggiorno del maresciallo Boucicaut in Piemonte dopo la ribellione di Genova (pl. I). *Mélanges d'archéologie et d'histoire*, tome 34, s. 235-266.
- Daş, M. (2010). Fransız Mareşali II. Jean Le Meingre Boucicaut'ya Göre Osmanlı Türkleri ve Bizansla İlişkileri, *XV. Türk Tarih Kongresi: Ankara 11-15 Eylül 2006 Kongreye Sunulan Bildiriler* içinde. Ankara: Türk Tarih Kurumu, 2010. -- cilt: III, sayfa: 667-676.
- De Negri, T. O. (1974). *Storia di Genova*. Milano: Bergogli Libri.
- Epstein, S. (1996). *Genoa & the Genoese, 958-1528*. Chapel Hill: University of North Carolina Press.
- Housley, N. (1996). Le maréchal Boucicaut à Nicopolis, *Annales de Bourgogne* 68, 85–99.

- Housley, N. (2003). One Man and His Wars: The Depiction of Warfare by Marshal Boucicaut's Biographer, *Journal of Medieval History*, 29, 27-40.
- Masson, C. (2012). Gouverneur royal ou chevalier croisé? Boucicaut à Gênes : une administration intéressée, *Actes des congrès nationaux des sociétés historiques et scientifiques*, 136-1, ss. 181-191
- Pandiani, E. (1930). *Enciclopedia Italiana*. [https://www.treccani.it/enciclopedia/boucicault-jean-le-maingre-sire-di_\(Enciclopedia-Italiana\)/](https://www.treccani.it/enciclopedia/boucicault-jean-le-maingre-sire-di_(Enciclopedia-Italiana)/) Erişim Tarihi: 14.08.2026.
- Plotard, R. (2017). *De la crainte à la fascination : l'Orient vu d'Europe et de la cour de Bourgogne (XIIIe-XVe siècles)* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Paul-Valéry-Montpellier-III Üniversitesi, Fransa
- Puncuh, D. (2006). La volontà politica: Boucicaut e il suo tempo. Casa di San Giorgio. *Il potere del Credito*. ss. 15-26
- Setton, K. M. (1976). *The Papacy and the Levant (1204-1571)*. Volume I, Philadelphia: The American Philosophical Society.
- Taylor, C. D. (2019). *A virtuous knight: Defending Marshal Boucicaut (Jean II Le Meingre, 1366–1421)*. Woodbridge: York Medieval Press.
- Taylor, C., & Taylor, J. H. M. (Çev.). (2016). *The chivalric biography of Boucicaut, Jean II Le Meingre*. Woodbridge: The Boydell Press.

MUİNEDDİN SÜLEYMAN PERVANE’NİN VEFATI İLE TÜRKİYE SELÇUKLU DEVLETİ’NİN MERKEZİ OTORİTESİNİN İNKİRÂZI

Umut BAYAR¹

1. GİRİŞ

Türkiye Selçuklu Devleti, 13. yüzyılın ikinci yarısında, Moğol hâkimiyeti altında önemli bir siyasi ve diplomatik dönüşüm sürecine girmiştir. Bu dönemde devletin merkezi otoritesini sürdürme ve bölgesel dengeleri koruma sorumluluğu, özellikle stratejik manevra kabiliyeti yüksek ve güçlü devlet adamlarının sorumluluğuna bırakılmıştır. Bu bağlamda, Muineddin Süleyman Pervane, 1262–1277 yılları arasında tarih literatüründe “Pervane Devri” olarak adlandırılan dönemde, Anadolu siyasetinin merkezi figürü olarak öne çıkmış ve devlet yönetiminde tek ses sahibi bir aktör hâline gelmiştir. Pervane’nin yükselişi, yalnızca kişisel yetkinliklerinin bir sonucu olarak değil; aynı zamanda Moğol baskısı altındaki Selçuklu yönetiminin istikrarını sağlama, iç siyasi çekişmeleri dengeleme ve bölgesel diplomasi yürütme ihtiyacının doğal bir sonucu olarak değerlendirilmelidir. Bu çalışma, Pervane’nin devlet içerisindeki rolünü ve etkisini detaylı biçimde ele almayı hedeflemektedir. Bu çerçevede, öncelikle onun vezirlik ve pervanelik görevleri, mali ve askeri yetkinlikleri kronolojik bir sırayla incelenmektedir. Bu analiz, Pervane’nin devlet yönetiminde nasıl merkezi bir otorite konumuna geldiğini, saray içi ve eyaletler arasındaki güç

¹ Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Tarih (Ortaçağ Tarihi) Anabilim Dalı Doktora Öğrencisi, ORCID: 0000-0002-3023-6730.

dengelerini nasıl yönlendirdiğini ortaya koymaktadır. Ayrıca, Pervane'nin hem Moğol İlhanlıları hem de Memlûk Sultanlığı ile yürüttüğü ikili diplomatik ilişkiler detaylı biçimde değerlendirilmektedir. Bu ilişkiler, Selçuklu yönetiminin dış politika stratejilerinin ve diplomatik hassasiyetlerinin anlaşılması açısından kritik bir öneme sahiptir. Elbistan Savaşı ve sonrasındaki siyasi boşluk, Pervane'nin stratejik karar alma süreçlerini anlamak açısından önemli bir dönemeçtir. Bu süreçte Pervane, merkezi otoriteyi koruma ve Selçuklu çıkarlarını savunma hedeflerini hem diplomatik hem de askeri manevralarla dengelemeye çalışmıştır. Kaynakların sunduğu bilgiler doğrultusunda, Pervane'nin uyguladığı siyasi manevralar hem iç politikada hem de dış ilişkilerde bir denge unsuru olarak işlev görmüş, Anadolu'da Moğol etkisinin yoğun olduğu bir ortamda devlet adamlarının hareket kabiliyetini ve karar alma mekanizmalarını açığa çıkarmıştır. Araştırma, ayrıca Pervane'nin liderlik özelliklerini, bürokratik yetkinliğini ve diplomatik becerilerini, dönemin kaynakları ve kroniklerinden hareketle değerlendirmektedir. Bu yaklaşım, çalışmayı yalnızca bir biyografik incelemenin ötesine taşımakta; Türkiye Selçuklu yönetiminin Moğol hâkimiyeti altındaki işleyişine dair daha geniş bir perspektif sunmaktadır. Sonuç olarak, Pervane örneği, yalnızca bireysel siyaset pratiğini göstermekle kalmayıp, aynı zamanda 13. yüzyıl Anadolu'sunda Moğol-İlhanlı etkisi altındaki Selçuklu yönetiminin dinamiklerini, diplomatik hassasiyetlerini ve devlet adamlarının stratejik manevra alanlarını anlamak açısından eşsiz bir vaka teşkil etmektedir.

2. MUİNEDDİN SÜLEYMAN PERVANE'NİN İLK DÖNEMLERİ

Muhezzibüddin Ali ed-Deylemî'nin oğlu olan Muineddin Süleyman, Köseadağ Savaşı'ndan 1270 yılına kadar Türkiye

Selçuklu siyasetinde öne çıkan en etkili devlet adamlarından biri haline gelmiştir. Bu dönemde Moğollarla uyumlu bir siyaset izleyen Şemseddin İsfahanî, Celaleddin Karatay ve Fahreddin Ali gibi kudretli vezir ve emirlerle birlikte hareket etmiş, onların yanında devlet işleyişini öğrenmiş ve siyasî dengeyi koruma konusunda tecrübe kazanmıştır. Bu ittifak, Selçuklu Devleti'nin Moğol baskısı altında ayakta kalmasını sağlarken, Muineddin Süleyman'a da giderek artan bir nüfuz alanı açmıştır (Peacock, 2019, s. 42). Mühezzibüddin Ali, 1243 yılında, Moğollarla barış yapmak üzere Azerbaycan bölgesindeki Mugan'a doğru bir diplomatik sefer düzenlediğinde, yanında oğlu Muineddin'i de götürmüştü. Bu hamle hem Ali'nin siyasi statüsünü güçlendirmek hem de oğlunu devlet işlerinde deneyim kazandırmak amacı taşıyordu. Ali'nin kökeni konusunda kaynaklar farklı görüşler sunar: Kazvinli tarihçi Hamdullah Mustevfi, Mühezzibüddin Ali'yi Kaşan'a nispet ederek bölgesel ve yerel kökenini vurgularken, Orta Doğu tarihçileri Nuveyri ve Ayni onun Deylemlî bir aileye mensup olduğunu belirtmişlerdir (Kesik, 2006, ss. 91-93; Kaymaz, 1970, s. 27). Muineddin Süleyman, babası Mühezzibüddin Ali'nin izinden giderek, kayınpederi Sadü'd-din'den sonra Türkiye Selçuklu Devleti'nin müstevfisi olmuştur. Bu görev, hem mali işlerin yürütülmesini hem de devlet işlerinde merkezi bir rol üstlenmeyi gerektiriyordu (Kaymaz, 1970, s. 31). Kaynaklarda ismi ilk olarak "Tokat Emiri" olarak geçen Muineddin, Erzincan subaşılığı için Seyfeddin Torumtay ile mücadele etmiş ve bu mücadeleyi, Moğol komutanı Baycu Noyan'ın desteğiyle kazanmıştır. Aynı dönemde Muineddin, Sultan II. İzzeddin Keykavus'un hizmetinde de bulunmuş ve emir-i hacib olarak görev yapmıştır; bu görev, hem saray içinde önemli bir konumu hem de devlet işlerinde etkin bir yetkiyi beraberinde getirmektedir (Kesik, 2006, ss. 91-93; Kaymaz, 1970, s. 59-60). Sultan II. İzzeddin Keykavus, 1256'da gerçekleşen Sultanhanı Savaşı'nı kaybedince Laskaridlerin yönettiği İznik İmparatorluğu'na sığınmak zorunda kalmıştır. Bu

olayın ardından IV. Rükneddin Kılıçarslan hapisten çıkarılarak Konya'ya getirilmiş ve yeni sultan olarak tahta geçirilmiştir. Böylece Türkiye Selçuklu tahtında hızlı bir değişim yaşanmış, siyasi denge yeniden şekillenmiştir (Kesik, 2006, ss. 91-93).

Yeni sultanın veziri olarak atanan Şemseddin Kaducuk, kısa süre sonra hastalanarak görevine devam edememiştir. Boşalan vezirlik makamı için Emir Nizameddin (Nizameddin Hurşid) düşünülmüş, ancak o bu görevi kabul etmeyip yalnızca naib-i saltanatlık görevini üstlenmiştir. Böylece yeni pervane olarak Muineddin Süleyman atanmıştır. Daha sonra Muineddin ve Nizameddin, el öpme töreniyle karşılıklı saygı göstermiş ve birlikte Moğol komutanı Baycu Noyan ile görüşmelere başlamışlardır (İbn Bibi, 1996, s. 149). Buna rağmen, Nizameddin Hurşid Anadolu'da Hoca Noyan'ın katledilmesinden sorumlu tutulmuş ve idam edilmiştir. Bu gelişmenin ardından Muineddin Süleyman, pervane olarak Türkiye Selçuklu Devleti'nin tek güçlü devlet adamı hâline gelmiştir. Onun tek ses sahibi olması, 1262–1277 yılları arasındaki dönemin “Pervane Devri” olarak anılmasına yol açmıştır; bu dönem, devlet yönetiminde merkezi otoritenin büyük ölçüde Muineddin'in kontrolüne geçtiği bir siyasi evreyi temsil eder (Turan, 1971, s. 522). Sultan İzzeddin asayişin düzeldiğini görüp Konya'ya dönmüş, burada Konya ahalisi tarafından coşkuyla karşılanmıştı. Sultan İzzeddin, Camedar Uğurlu'nun kışkırtmasıyla Niğde'nin ileri gelenlerini ve Rükneddin'in subaşılığa getirdiği Selçukşahoğlu'nu zincire vurdurtmuştu. Sultan İzzeddin'in ayaklandığı haberini alan Rükneddin, Hülegü Han ile temas kurmuş, suygamiş ve padişahlık fermanını almıştır. Pervane de bu sırada Erzincan'a varmış ve Hülegü Han'ın Alıncak Noyan ve Kadagan komutasında gönderdiği 10 bin kişiyle Niksar'ı ele geçirmişti. Pervane daha sonra Rükneddin tarafından Niksar emiri ve serleşkeri yapıldı. Niksar'dan Tokat'a gelen Pervane burayı ele geçirmek için Şemseddin Yavtaç'tan

teslim olmasını istemiş, Yavtaç bunu kabul etmeyince Pervane kaleyi mancınıklarla dövmüştür. Bu esnada Tuğracı sahibi Şemseddin, Melik Alaeddin Keykubad ile Baycu'nun yanına gitmişlerdi. Onlar Sultan İzzeddin Keykavus'un isyan ettiğini ve Alaiyye kervansarayında yenildiğini söylediler. Bunun üzerine büyük han Möngke Rum ülkesinin saltanatını Rükneddin Kılıçarslan'a vermiştir (İbn Bibi, 1996, s. 151-154). Hülegü Tuğracı sahib Şemseddin'i huzuruna çağırıp bilgilendikten sonra Sultan İzzeddin'i kendisine getirmesi için görevlendirdi. Tuğracı sahip Şemseddin ve Seyfeddin Torumtay aracılığıyla yapılan anlaşmada Sivas'ın batısında bulunan topraklar Sultan II. İzzeddin Keykavus'a, Sivas'ın doğusunda bulunan topraklar ise IV. Rükneddin Kılıçarslan'a bırakılmıştı. Antlaşmaya başkanlık eden Hülegü önce İzzeddin'i birkaç gün sonra da Rükneddin'i kabul edip Möngke'nin yarlığını onlara verdi (İbn Bibi, 1996, s. 154-156). Hülegü bu görüşmelerde Pervane'nin zekâsını fark etmiş, Kılıçarslan'a “bundan böyle bir mesele için ondan başka kimse gelmesin” demiştir (Turan, 1971, s. 523). Sözü edilen taksimatta diğer bir devlet adamı Fahreddin Ali Sahib Ata sultan İzzeddin'in veziri, Muineddin Pervane de sultan Rükneddin'in veziri olmuştu. Pervane daha sonra Sahib Ata'yı sultan Rükneddin için yaptığı vezareti ona teklif ederek yanına çekmiş, Hülegü'ye sultan İzzeddin'in Mısırlılarla işbirliği yaptığını söyleyerek sefer için ferman çıkartmıştı. Sefer kararının verilmesinden sonra sultan İzzeddin sultan Rükneddin'in yanındaki Moğol ordusuyla Konya'ya ilerlediğini duymuş ve Antalya'ya çekilmişti. Rükneddin Konya'ya girdiğinde İzzeddin'in bıraktığı tüm emtia'yı Hülegü adına el koymuştur. Sultan İzzeddin'in taraftarları Ali Bahadır ve emir-i ahur Uğurlu Konya'yı geri almaya çalışmışlardı. Alıncak Noyan komutasında Moğol ordusu onları defalarca mağlup etmiş, sultan İzzeddin Bizans İmparatorluğu'nu 1261'de ihya eden VIII. Mikhael Palaiologos'un yanına kaçmıştır (İbn Bibi, 1996, s. 161-164).

Muineddin Pervane sultan Rükneddin'i Konya'da tahta çıkması için ikna etmiş, maliye nezaretine Erzincanlı âlim Meceddin Muhammed bin Hüseyin, teftiş nezaretine Celaleddin Mahmud, beylerbeyi makamına Hatiroğlu Şerefeddin getirilmiştir. Türkmenlerin yoğunlukta yaşadığı Kütahya, Sanduklu, Akşehir ve Beyşehir bölgelerinin valilikleri de vezir Sahib Ata'nın oğulları Taceddin ve Nusreddin Hasan'a verilmiştir. Baycu Noyan da Rükneddin'in hükümdarlığını Anadolu'da kabul ettirmeye çalışmıştır (Turan, 1971, s. 525, Kesik, 2006, ss. 91-93). Sabık sultan İzzeddin'in kullarından birisi iken Moğolların tarafına geçen Simre subaşı Şah Melik isyan etmişti. Pervane onu silahsız hale getirdikten sonra Moğollara idam ettirmiştir. Pervane ayrıca Trabzon Rum İmparatorluğu'nun 1259'da ele geçirdiği Sinop'u fethetmek istiyordu. Sultan Rükneddin ve Pervane Hülegü Han'dan sonra yeni İlhan olan Abaka Han'ı kutlamak ve Sinop meselesini sunmak için 1265 Temmuz'unda Abaka Han'ın huzuruna çıkmışlardır. Pervane Tokat, Niksar ve Samsun yörelerinden topladığı askerlerle Sinop'u iki yıl kuşatmış ve burayı ele geçirmeyi başarmıştır. Bu zafer Pervane'nin kudretini çok artırmış olup Pervane sultan Rükneddin'den Sinop emirliği ve temlikini istemiş, Rükneddin Pervane'nin arkasındaki Moğol desteğinden çekindiğinden bu isteği kabul etmek zorunda kalmıştır (1277-1322 yıllarında Sinop'ta kurulan Pervaneoğulları Beyliği Pervane'nin çocukları tarafından kurulmuştur.) (Turan, 1971, s. 527-528, Kesik, 2006, ss. 91-93; Bedirhan, 2022, s. 518; Çetin, 2017, s. 3). Sultan İzzeddin'in tamamen bertaraf edilmesi ve sultan Rükneddin'in ülke yönetiminin başına geçmesinden sonra Pervane beylerbeyi Hatiroğlu Şerefeddin'i Niğde valiliğine getirmiştir. Hatiroğlu buradaki görevinde çok güçlenip kibirli bir ruh yapısına bürününce sultan Rükneddin'in tepkisini çekmiş, Rükneddin bir gece halvetinde Hatiroğlu Şerefeddin'in adamlarıyla konuşurken Pervane ve Hatiroğlu Şerefeddin'in ülkeye nasıl zarar verdiklerini anlatmıştır. Sultanın bu

söyledikleri Hatiroğlu'nun kulağına gidince Hatiroğlu Tokat'a giderek Pervane'yi bilgilendirmiş, her iki devlet adamı Rükneddin'e karşı Moğollara giderek Rükneddin'in Memlûklerle işbirliği içinde olduğunu ve kendilerini ortadan kaldırmak istediklerini söylemişlerdir. Moğol emirleri durumu öğrenmek için Pervane'nin dostu Baynal Yargucu'yu Aksaray tarafına göndermişlerdi. Rükneddin de onunla karşılaşmak için Konya'dan Aksaray'a gitmişti. Moğol emirleri bu buluşmada Rükneddin'e bu duyumlardan bahsetmişler, Rükneddin kesin bir şekilde bu dedikoduları reddetmiştir. Rükneddin'in av otağında davet edilen Moğollar hediye olarak getirilen bıçakları kullanıp sultanı sıkıştırmışlar, yaşanan arbedede sultanın şarap kadehine zehir dökmüşlerdi. Sultan zehri içtikten sonra buradan ayrılmış fakat zehir etkisini gösterince Aksaray'a geri dönmek istemiştir. Pervane ve Moğol emirleri buradan ayrılışlar da Hatiroğlu Şerefeddin ve Ziya birkaç emirle olay yerindeydiler. Onlar sultanın zehirden dolayı can verişine tanık olmuşlar ve Rükneddin'i yay kirişiyle boğdurtmuşlardır (İbn Bibi, 1996, s. 167-169; Kaymaz, 1970, s. 120-122). Sultan IV. Rükneddin Kılıçarslan'dan sonra tahta iki buçuk yaşında olan III. Gıyaseddin Keyhüsrev geçmiştir. Gıyaseddin'in yanında en güçlü iki devlet adamı sahib-i azam Fahreddin Ali Sahib Ata ve Emir Muineddin Süleyman Pervane bulunmaktadır. Pervane'nin durumu inhitat devrinin ilk diktatörü devlet adamı Şemseddin Isfahani'nin durumuna çok benziyordu. O da Şemseddin Isfahani gibi Moğollara tam bir sadakat ile Anadolu siyasetini yürütmekteydi. Yine Şemseddin Isfahani gibi Pervane de Selçuklu ailesiyle izdivaç yoluyla bağlantı kurmaya çalışmış, önceki sultanlardan II. Gıyaseddin Keyhüsrev'in dul karısı ve II. Alaeddin Keykubad'ın annesi Gürcü Hatun ile evlenerek kendisine oynadığı hükümdarlık rolünü kuvvetlendirmişti. (Pervane kızını da küçük yaştaki sultan Gıyaseddin ile evlendirdi.) Selçuklu saltanatında yaşanan bu değişiklik Moğollar Anadolu'daki hâkimiyetlerini bir basamak daha artırmışlardı. Pervane İlhan Abaka Han'ın

huzuruna çıktığı zaman Abaka Han ona yardımcı olarak kardeşi Acay'ı ve Moğol kumandanı Samagar Noyan'ı Anadolu'ya göndermişti. Bunların gelişiyile Anadolu'da askeri bakımdan Selçuklu unsurunun sayısı azalmış, Moğol askeriyesi hâkim konuma gelmişti (Kaymaz, 1970, s. 125-126; İbn Bibi, 1996, s. 170).

Eski sultan İzzeddin bu sırada büyük bir sefalet ve darlık içerisinde Sahib Ata'ya mektuplar göndermekteydi. Sahib Ata bu mektupları Pervane'ye göstermişti. Pervane mektupları okuyunca eski sultanın durumunu Irak Selçuklularının son hükümdarı II. Tuğrul'a benzetmiş ve para yardım sağlanması yönünde karar vermişti. Pervane ve Sahib Ata devleti bir arada yönetirlerken yanlarındaki destekçileri her iki devlet adamının arasını açmışlar, Pervane'yi Sahib Ata'nın hapsedilmesi konusunda ikna etmişlerdi. Pervane böyle bir eylem için eski sultan İzzeddin Keykavus ile Sahib Ata'nın mektuplaştıkları dedikodularını ortaya atmış, kanıt olarak daha önce yapılan mektuplaşmaları göstermişti. Moğollar bu haber üzerine Sahib Ata'yı azletmişler ve onu Osmancık kalesine kapatmışlardır. Fakat çok geçmeden bu iddianın gerçek olmadığı, Sahib Ata'nın Tebriz'e kaçan küçük oğlunun gerçeği Abaka Han'a anlatmasıyla anlaşılmış ve Sahib Ata sahib-i azamlık vazifesine geri getirilmiştir. Bu haberin asılsız çıkması Pervane'nin itibarını İlhan'ın gözünde sarsmıştır (İbn Bibi, 1996, s. 173-175; Kesik, 2006, ss. 91-93). 1271'den sonra Anadolu'da Moğol otoritesi en üst noktaya ulaşmış, Samagar Noyan ve Acay, Moğol hâkimiyetinin fiilen temsilcisi konumuna gelmişlerdir. Bu durum, Muineddin Süleyman Pervane'yi, Türkiye Selçuklu Devleti'nin çıkarlarını korumak ve dengeleri gözetmek amacıyla Mısır Memlûkleriyle temas kurmaya yöneltmiştir. Böylece Pervane, hem Moğol etkisi altında bir Anadolu'yu yönetme hem de bölgesel diplomasi yoluyla alternatif güç odaklarıyla ilişkiler geliştirme zorunluluğu ile karşı karşıya kalmıştır (Peacock, 2019, s. 45). Memlûklerin Muineddin

Süleyman Pervane ile temasları, çağdaş kaynaklar açısından oldukça sınırlı şekilde belgelenmiştir. Bu ilişkiler yalnızca iki çağdaş biyografi yazarı, İbn Abdüzzahir ve İzzeddin İbn Şeddad tarafından nakledilmiştir. Dolayısıyla Pervane'nin Memlûklerle yürüttüğü diplomasi, hem kaynak eksikliği hem de dönemin siyasi hassasiyetleri nedeniyle tarihçilerin dikkatle yorumlamak zorunda olduğu bir konu hâline gelmiştir (Cahen, 2001, s. 196). Bu sırada Memlûklerin Kuzey Suriye topraklarındaki faaliyetleri İlhanlıların tepkisini çekmişti. Pervane Memlûk ve İlhanlı siyasetinde ikili bir politika izlerken bir yandan da Samagar Noyan kumandasında 10 bin kişilik bir süvari kuvvetiyle Maraş'a ilerlemiştir. Pervane ve Samagar Noyan Mayıs 1272'de Abaka Han ve Baybars'ın barış yapması için arabuluculuk etmişler, Baybars'ın barış şartı olarak İslam topraklarını istemesi nedeniyle bu barış suya düşmüştür. Pervane gizli siyasetini sürdürerek 1273-74 yıllarında Baybars ile temas kurmuş ve onu Anadolu'ya işgale çağırmıştır (Kaymaz, 1970, s. 132). İbn Şeddad'ta geçen bilgiye göre Moğolların Bire'yi kuşatması sırasında Pervane Fırat Nehri'nin bulunduğu bölgeye 400 birlik göndermiş, bu askerler Pervane'nin Baybars'a gönderdiği kuryeyi ele geçirmişler ve Pervane'yi ihanetle suçlamışlardır. Pervane bunun Kilikya Ermeni kralı Lewon tarafından kendisine kurulan bir tuzak olduğunu söylemiş ve aklanmıştır (Preiss, 1995, s. 163; İbn Şeddad, 1941, s. 59-60). İbn Abdüzzahir'e göre, Altınordu Han'ı Mengü Temür, Mısır Sultanı Baybars ile müzakere ederek İlhanlılara karşı ortak bir saldırı düzenlemeyi ve İlhan topraklarını paylaşmayı planlamıştı. Bu girişim, dönemin büyük güçleri arasındaki diplomatik oyunları ve Anadolu ile çevresindeki siyasi denklemleri anlamak açısından önemli bir örnek teşkil eder (Cahen, 2001, s. 196). 1275'te Moğollar Bire'yi yeniden kuşattıktan sonra Pervane yanındaki emirlerle Anadolu'ya dönmüştür. İbn Şeddad'a göre Pervane Baybars'la kurduğu temastan dolayı artık Moğolların gözünde güvenilirliğinin azaldığını fark ederek Anti-Moğol siyasetine başlamış ve

yanındaki emirleri de bu konuda ikna etmişti. Bu emirler arasında Harput valisi Hüsameddin Biçer el-Babiri ve oğlu Bahaeddin Bahadır, Niğde valisi Hatiroğlu Şerefeddin, Hatiroğlu Şerefeddin'in kardeşi Ziyaeddin Mesud ve Eminateddin Mikail yer almaktaydı (Preiss, 1995, s. 164; İbn Şeddad, 1941, s. 61). Baybars, Muineddin Pervane ve diğer emirlerin çağrısına teşekkür etmiş, ancak su kaynaklarındaki yetersizlik nedeniyle böyle bir seferi henüz başlatamayacağını belirtmiştir. Bu cevap, Memlûklerin diplomatik nezaketini ve aynı zamanda pratik koşulların savaş planlarını ne kadar etkilediğini gösterirken, Anadolu ve çevresindeki güç dengelerinin de hassasiyetini ortaya koymaktadır (Preiss, 1995, s. 164; İbn Şeddad, 1941, s. 61). Abaka Han, Memlûklerin baskısı altında karmaşa içinde olan Anadolu'daki düzeni sağlamak ve maslahatı düzeltmek istemiştir. Bu amaçla, daha önce bölgeye atanan Acay ve Samagar Noyan yerine Tuku ve Tudavun Noyan'ı görevlendirmiştir. Bu değişiklik, İlhanlı yönetiminin Anadolu'daki otoritesini yeniden tesis etme çabalarını ve Moğol idaresinin bölgedeki nüfuzunu sürdürme stratejilerini göstermektedir (Kesik, 2006, ss. 91-93). Önceki sultan Rükneddin'in kızı Selçuk Hatun ile Abaka Han'ın oğlu Argun'un izdivacı ve sultanın kız kardeşi ile Abaka Han'ın izdivacı için Sahib-i azam Sahib Ata, Muineddin Pervane ve Naib Eminateddin düğün kfilesine katılmışlardı. İbn Şeddad'a göre Pervane Baybars'ın Anadolu'ya gelişinden umudunu kestiği için bu kfileye katılmıştı. Baybars el-Mansuri ise Pervane'nin Bire kuşatmasındaki eylemlerinin Abaka Han'ın kulağına gitmesinden sonra cezalandırılmaktan korktuğunu, bu nedenle Abaka Han'la buluşmayı geçiştirdiğini söyler ve Selçuklu ordusunu Baybars'ı beklemesi için Elbistan'a gönderdiğini belirtir (Preiss, 1995, s. 164; İbn Şeddad, 1941, s. 73; Tekinoğlu, 2023, s. 272).

Aynı tarihlerde Pervane'ye yakın bir konumda olan Hatiroğlu Şerefeddin Memlûk sultanı Baybars ile temas kurarak onu Anadolu'yu işgal etmeye davet etmiştir. Düğün kfilesi

Kayseri'ye vardığında Hatiroğlu Şerefeddin yanındaki kuvvetlerle Şam'ı korumak için Elbistan taraflarına gitmiştir. Suriye ordusundan bir takım kuvvetler de saklandıkları yerlerden çıkmışlar, çaşnigir Türkeri oğlu Rumeri, Candar Seyfeddin Ebu Bekir ve Seyfeddin Karasungur onlara katılmıştı. Yaptıkları plana göre sarayda bulundukları anda Pervane'ye saldıracaklardı. Kayseri'den gelen Taceddin Giv ile Fahreddin Arslandoğmuş'un oğlu Sinaneddin karşı harekete geçmişler fakat Hatiroğlu Şerefeddin ve kardeşi Ziya'nın adamlarına yenilmişlerdir. Hatiroğlu Şerefeddin'in isyanı böylece başlamıştır (İbn Bibi, 1996, s. 179-181; Kesik, 2006, ss. 91-93).

İlhan Abaka Han'ın oğlu Argun'un izdivacının tamamlanmasından sonra düğün kfilesi Erzurum'a dönmüşler ve Hatiroğlu Şerefeddin'in isyanını öğrenmişlerdir. Abaka Han isyanın bastırılması için derhal Kongurtay ve Tudavun Noyan komutasında birlikler göndermişler ve isyanı bastırmışlardı. Hatiroğlu Şerefeddin kaçarak Ulukışla (Luluva) kalesine çekilse de kale muhafızı Hatiroğlu'nu Moğollara teslim etmiştir. Kurulan mahkemede Emir-i Şikâr Kılavuz oğlu Seyfeddin, Camedar Sancar ve Kayuaba idam edilmiş, Noyanın yanına götürülen Hatiroğlu da yargılanmıştı. Aşırı heyecan ve korkusundan sorulara cevap veremeyen Hatiroğlu Şerefeddin çeşitli bahaneler ileri sürse de idam edilmiştir (İbn Bibi, 1996, s. 185). Aynı dönemde Baybars kuzeye doğru giderek Moğolların üzerine yürümüş, İlhan'ın askerleri Tudavun Noyan, Tuku kumandasında ordu Kayseri'den hareket ederek Elbistan üzerinde Horon Dağ'ına varmışlardır. Bu kuvvetler Horon dağından inseler de Memlûk kuvvetlerinin sayısı İlhanlı ordusundan katbekat fazlaydı. 1277 yılına denk gelen Elbistan Savaşı'nda İlhanlı kuvvetleri Memlûklere kaybetmişler, Pervane'nin oğlu ve torunu Memlûklere esir düşmüş ve Moğol komutanlarından Tudavun Noyan ve Tuku savaşta ölmüşlerdir (İbn Bibi, 1996, s. 185-188). Sultanın veziri İlhan Abaka Han'ın huzuruna çıktığında “eskiden

Sivas'ta köle olan Suriye komutanı (Baybars) Simnan ülkesinden bir tacirin ve Yardan'ın desteğiyle kazandı ve size zarar vermek için peşinizden gelmektedir.” demiş ve Abaka'ya Meşhed'e gitmesini Baybars'ın orada dolandığını söylemiştir. Pervane de bu sırada Abaka Han'ın huzuruna çıkmış ve ona Tokat'a gidilmesi gerektiğini söylemiş, Abaka Han da bunu kabul etmiştir. Bunun ardından Moğollar, sultan Gıyaseddin Keyhüsrev, Sahib-i azam ve Pervane'nin eşliğinde Tokat'a gitmişler, yol üzerindeki Erkiled Tepesi'nde Memlûk ordusunu görmüşlerdi (İbn Bibi, 1996, s. 188-191).

Muineddin Pervane, ikili siyasetini sürdürerek Elbistan Savaşı'ndan sonra Kayseri'de tahta geçen Baybars'a mektuplar göndermiş ve onu tebrik etmiştir. Baybars, Pervane'yi ödüllendirmek amacıyla huzuruna çağırmışsa da Pervane, yalnızca 15 gün içinde gelebileceğini bildirmiştir. Bu tavır, Pervane'nin hem Memlûklerle ilişkilerini canlı tutmak hem de kendi bölgede güçlü konumunu korumak amacıyla dengeli ve temkinli bir diplomasi yürüttüğünü göstermektedir (Preiss, 1995, s. 174)ç İbn Şeddad'a göre Pervane, Abaka Han Anadolu'ya büyük bir orduyla gelene kadar, Baybars'ı bekletmek istemişti (Preiss, 1995, s. 174-175; İbn Şeddad, 1941, s. 88). Pervane ve diğer Anadolu emirlerinden beklediği desteği alamayan Baybars ülkesine dönmek için yola çıkmıştır. Baybars'ın dönüşü sırasında Pervane Memlûk sultanının geri dönmesi için mektuplar gönderse de Baybars bu mektuba eleştiri dolu bir cevap vermiş ve “Pervane'ye deyiniz ki Rum'u ve yollarını öğrendim. Onun anası oğlu ve torunları yanımdadır. Bizim tahtınıza çıkmamız Selçuklu tahtını alıp sevinmek için değildi. Bize kendi tahtımız ve Kudüs'ün fethi yeterlidir.” demiştir (Turan, 1971, s. 549). Pervane aynı zamanda Gıyaseddin Keyhüsrev ve Sahib-i Azam ile Tokat'ta iken Elbistan yenilgisini İlhan Abaka'ya bildirmek için Seyfeddin Erbegi'yi görevlendirmiş, Erbegi yenilgi haberini Abaka'ya bildirdiğinde Abaka Han Suriye üzerine yürümek için

ferman çıkarmıştır. Erzincan-Divriği yolu üzerinden savaşın yapıldığı Elbistan'a gelen Abaka Han savaş meydanında Moğol askerleriyle Tudavun Noyan ve Tuku'nun yerde yatan bedenlerini görünce derin bir üzüntüye kapılmıştır. Abaka Han bu yenilgiden Pervane ve diğer Selçuklu devlet adamlarını sorumlu tutmuş ve onlara olan güveni azalmıştır. Pervane ile Moğollar arasındaki ilişkileri bitiren en önemli nedenlerden birisi Abaka Han'ın himayesine sığınan İzzeddin Aybek el-Şeyhi'nin Pervane ile Memlûkler arasındaki mektuplaşmaları Abaka Han'a göstermesi olmuştur. Abaka Han Pervane'nin ihanetinden artık emin hale gelse de Cahen'in belirttiğine göre Anadolu'yu Pervane'den başka kimsenin yönetemeyeceğini düşündüğünden karşı harekete geçmemiştir (Hope, 2016, s. 121; Preiss, 1995, s. 176). Buna rağmen, Moğol soyluları arasında çıkan itirazlar—özellikle bir Moğol soylu kadının İlhan'a yakarışları—Abaka Han'ı idam kararı almaya sevk etmiştir. 8 Ağustos 1277'de Van Gölü'nün kuzeyindeki Aladağ'da düzenlenen bir yemekte, Abaka Han Pervane'ye bu mektuplaşmaları göstermiştir. Pervane, mektupların gerçekliğini kabul etmek zorunda kalmış ve yanında bulunan adamlarıyla birlikte idam edilmiştir. Bu olay, Türkiye Selçuklu Devleti'nde Pervane'nin merkezi otoriteyi elinde tutmasının sonunu işaret etmekte ve dönemin Moğol-İlhanlı etkisi altındaki siyasî kırılmalıklarını gözler önüne sermektedir (Preiss, 1995, s. 177; İbn Bibi, 1996, s. 199; Kramers, 1993, s. 704).

3. SONUÇ

Muineddin Süleyman Pervane'nin Türkiye Selçuklu Devleti tarihindeki rolü, özellikle Moğol hâkimiyeti altında şekillenen siyasî dengelerin anlaşılması açısından merkezi bir öneme sahiptir. 1262–1277 yılları arasında “Pervane Devri” olarak anılan bu dönem, yalnızca Pervane'nin bireysel yetkinliğini değil, aynı zamanda Anadolu'daki siyasî ve

diplomatik ortamın karmaşıklığını da gözler önüne sermektedir. Pervane, devlet yönetiminde merkezi otoriteyi temsil ederken, Moğol ve Memlûk ilişkilerinde yürüttüğü çok yönlü politika sayesinde hem iç siyaseti dengelemeye hem de Selçuklu çıkarlarını korumaya çalışmıştır. Bu stratejik yaklaşım, onun riskleri yönetme, diplomatik manevralar geliştirme ve farklı güç odakları arasında denge kurma becerisini ortaya koymaktadır. Elbistan Savaşı ve sonrasındaki gelişmeler, Pervane'nin konumunun kırılganlığını dramatik bir şekilde göstermiştir. Hem Moğollar hem de Memlûkler nezdinde yürüttüğü politikaların sınırları belirginleşmiş ve nihayetinde Abaka Han'ın idam kararı ile Pervane'nin merkezi otoritedeki hâkimiyeti son bulmuştur. Bu süreç, Moğol etkisinin yoğun olduğu Anadolu'da bireysel yetkinin ve diplomatik stratejilerin sınırlılıklarını, aynı zamanda dönemin siyasi istikrarsızlığını ve kırılganlığını ortaya koymaktadır. Pervane'nin örneği, Türkiye Selçuklu Devleti'nde devlet adamlarının merkezi otoriteyi koruma, diplomatik ilişkileri yönetme ve iç siyasette denge sağlama konusundaki stratejik yaklaşımlarını anlamak için önemli bir bakış açısı sunmaktadır. Onun çok yönlü siyaset yürütme becerisi, yalnızca bireysel yetkinliğin değil, aynı zamanda devlet mekanizmalarının esnekliğinin ve sınırlılıklarının da bir göstergesidir. Bu bağlamda çalışma, Moğol hâkimiyeti altındaki Anadolu'nun siyasi kırılganlıklarını, devlet adamlarının bu ortamda sergilediği becerileri ve diplomasi ile güç dengelerini yönlendirme çabalarını tarihsel bir mercekten değerlendirme imkânı sağlamaktadır. Ayrıca Pervane'nin durumu, tarihî olarak Türkiye Selçuklu siyasetinde kişisel yetkinin ve diplomatik ustalığın ne kadar belirleyici olabileceğini göstermektedir. Onun örneği, yalnızca dönemsel bir inceleme sunmakla kalmaz, aynı zamanda Orta Çağ Anadolu'sunda devlet adamlarının, Moğol etkisi altında, stratejik esneklik ve siyasi zekâ gerektiren bir ortamda nasıl hareket ettiklerini anlamak için bir model teşkil etmektedir. Bu bağlamda Pervane'nin politik manevraları hem dönem tarihçileri hem de

diplomasi ve strateji çalışmaları açısından değerli bir örnek oluşturmaktadır.

KAYNAKÇA

- Amitai-Preiss, R. (1995). *Mongols and Mamluks: The Mamluk-Ilkhanid war, 1260–1281*. Cambridge–New York: Cambridge University Press.
- Bedirhan, Y. (2022). *Türkiye Selçuklu Devleti tarihi*. Konya: Eğitim Yayınevi.
- Cahen, C. (2001). *The formation of Turkey: The Seljukid Sultanate of Rum: Eleventh to fourteenth century* (P. M. Holt, Çev.). London: Pearson Education Limited.
- Çetin, N. (2017). Pervâne Muînüddin Süleyman Moğol Casusu Muydu? *PESA Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 3(1), 1-5. <https://izlik.org/JA25DK22JL>
- Hope, M. (2016). *Power, politics and tradition in the Mongol Empire and the Ilkhanate of Iran*. Oxford–New York: Oxford University Press.
- İbn Bibi. (1996). *El Evamirü'l-Alaiyye fi'l-Umuri'l-Ala'ie (Selçukname)* (M. Öztürk, Haz. ve Çev., C. 2). Ankara: T.C. Kültür Bakanlığı Yayınları.
- İbn Şeddad. (1941). *Baypars tarihi* (Ş. Yalçinkaya, Çev., C. 2). İstanbul: İstanbul Maarif Matbaası.
- Kaymaz, N. (1970). *Pervâne Mu'inü'd-din Süleyman*. Ankara: Ankara Üniversitesi Basımevi.
- Kesik, M. (2006). Muinüddin Süleyman Pervane. *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi* (C. 31). İstanbul: TDV Yayınları.
- Kramers, J. H. (1993). Mu'in al-Din Sulaiman Parwana. İçinde *E. J. Brill's first encyclopaedia of Islam, 1913–1936* (C. 6, ss. 704–705). Leiden: Brill.

- Peacock, A. C. S. (2019). *Islam, literature and society in Mongol Anatolia*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Tekinoğlu, H. (2023). *Selçuklu tarihi*. İstanbul: Kamer Yayınları.
- Turan, O. (1971). *Selçuklular zamanında Türkiye*. İstanbul: Turan Neşriyat Yurdu.

ORTA ÇAĞ TARIĐI ALANINDA
GÜNCEL KONULAR VE
AKADEMİK DEĞERLENDİRMELER

yaz
yayınları

YAZ Yayınları
M.İhtisas OSB Mah. 4A Cad. No:3/3
İscehisar / AFYONKARAHİSAR
Tel : (0 531) 880 92 99
yazyayinlari@gmail.com • www.yazyayinlari.com